

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора,
віцепрезидента з наукової роботи та міжнародних зв'язків
Закладу вищої освіти «Університет трансформації майбутнього» МОНУ

Шапошникова Костянтина Сергійовича

на дисертаційну роботу Філатової Тетяни Вячеславівни
на тему «Методи та моделі підтримки прийняття економічно обґрунтованих
рішень в управлінні системою якості вищої освіти»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 – Економіка
галузь знань 05 – Соціальні та поведінкові науки

Актуальність обраної теми та зв'язок з науковими темами.

Актуальність дослідження у сфері контролю якості підготовки інтелектуальної продукції закладів вищої освіти зумовлена сукупністю сучасних викликів і трансформацій. Насамперед це зміни в освітніх послугах, що пов'язані з новими вимогами здобувачів освіти та роботодавців, а також стрімке зростання обсягів знань, яке потребує постійного оновлення підходів до навчання й оцінювання. Важливим чинником є інтеграція України до Болонського процесу, що передбачає реформування системи вищої освіти відповідно до європейських стандартів. Додатково актуальність посилюється умовами воєнного стану та значною міграцією здобувачів освіти, що ускладнює забезпечення стабільності та якості освітнього процесу. У цьому контексті зростає взаємозалежність між якістю освітніх послуг, які надають заклади вищої освіти, та їхньою економічною стійкістю, а також загальною стабільністю держави. Ефективність управлінських рішень у цій сфері значною мірою визначається якістю інформаційного забезпечення, яке має враховувати специфіку та повноту наявних даних. Для забезпечення дієвого управління якістю освіти управлінці повинні мати доступ до достатньо повної, структурованої та актуальної інформації про відповідну предметну область.

Тому є доречною розробка інформаційно-аналітичної платформи, яка поєднує сучасні методології управління якістю вищої освіти з методами та моделями, вбудованими в загальний контур прийняття рішень.

Тематика дисертації відповідає напрямам науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська політехніка». Здобувачем зроблено внесок у виконання дослідницьких робіт за темами: «Сучасні технології аналізу та моделювання динаміки розвитку соціально-економічних процесів на різних рівнях ієрархії управління» (номер державної реєстрації 0116U004541); «Теоретичні і прикладні проблеми системного аналізу, сучасних технологій і моделювання в соціально-економічному просторі» (номер реєстрації 0121U108286).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій.

Наукові положення, висновки та рекомендації виконаного дослідження базуються на застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів. Основні положення, які містять певну наукову новизну, базуються на вивченні та опрацюванні авторкою результатів сучасних фундаментальних і прикладних досліджень, наукових праць українських та зарубіжних дослідників, практикуючих фахівців в галузі управлінні системою якості вищої освіти, міжнародних нормативних актах, актуальному законодавстві у сфері інформаційних технологій; статистичних даних, опублікованих Державною службою статистики України, Міністерством цифрової трансформації, Центром економічної стратегії, публічних оглядах, відкритих даних щодо функціонування вітчизняної та міжнародної ІТ-індустрії та інформації з офіційних ресурсів ІТ-компаній, таких як спільнота програмістів DOU.UA, Lviv IT Cluster, а також результатах власних наукових досліджень.

При вирішенні поставлених у дисертаційній роботі задач обґрунтованість використання комплексу загальнонаукових і спеціалізованих підходів в ході формування інструментально-аналітичної бази прийняття економічних рішень з управління системою якості вищою освітою підтверджується наявністю відповідних математичних теорій та їх узгодженістю з наявними сучасними вимогами роботодавців до

інтелектуальних інформаційних технологій. Крім того, обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій підтверджується даними емпіричних досліджень та практичними результатами.

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою із логічною структурою та авторською манерою викладення матеріалу. Висновки та рекомендації дисертанта є достатньою мірою достовірними та науково обґрунтованими.

Основні наукові результати дисертації.

Детальний аналіз матеріалів дисертаційної роботи та наукових публікацій авторки підтверджує досягнення поставленої мети та завдань дослідження. Основні наукові результати полягають у наступному:

- розроблено архітектурно-логічну модель інтегрованої інформаційно-аналітичної платформи управління якістю вищої освіти, що уявляє собою системно організовану структуру бази даних для автоматизованого збору та обробки професійних запитів ринку праці, забезпечення їх інтелектуального моніторингу та подальшого динамічного зіставлення з елементами освітніх програм з метою виявлення невідповідностей і дефіцитів у сформованих компетентностях випускників;

- удосконалено змістовну характеристику предметної області системи якості вищої освіти, яку доповнено: трактуванням її як цілісної сукупності взаємопов'язаних елементів, що формується під впливом вимог ринку праці та факторів конкурентоспроможності випускників як ключового системоутворювального чинника; визначенням основних складових підвищення рівня освіченості студентів; розглядом управління якістю інтелектуальної продукції ЗВО як процесу ухвалення управлінських рішень, орієнтованих на рівень сформованих компетентностей і відповідність результатів навчання очікуванням стейкхолдерів;

- удосконалено модель капіталізації внутрішніх процесів університету в частині класифікаційного базису предметної області та обґрунтування

інструментального забезпечення підтримки прийняття рішень у системі управління якістю вищої освіти, що, на відміну від традиційних підходів, трансформує систему управління якістю з контрольного механізму в інтелектуальне середовище, здатне через цифрові інструменти перетворювати освітні дані на конкурентоспроможний інтелектуальний продукт;

- удосконалено науково-методичний базис та інструментарій моделювання складних соціально-економічних систем у контексті аналізу кон'юнктури ринку праці. На відміну від існуючих підходів, авторкою: обґрунтовано використання теорії множин та реляційної алгебри для формалізації предметної області; запропоновано механізм виявлення нових професійних ніш через варіативність векторів атрибутів і побудову багатовимірних гіперкубів, у яких інтегровані параметри попиту (вимоги роботодавців, практичний досвід) та пропозиції (компетентності й результати навчання випускників) виступають змінними характеристиками;

- удосконалено науково-методичний підхід до оптимізації архітектоніки освітніх програм ЗВО, який ґрунтується на порівняльному аналізі навчальних планів різних рівнів акредитації з урахуванням семантичної подібності змісту дисциплін та їх структурних характеристик, а також передбачає моделювання процесів управління якістю вищої освіти із застосуванням експертних оцінок та методів інтелектуального аналізу даних із розширенням критеріального апарату шляхом введення показника ентропії;

- удосконалено методичний підхід до інтегрованого оцінювання економічної ефективності підготовки фахівців, який акцентує увагу на ІТ-галузі та поєднує результати інтелектуального моніторингу ринку праці, оцінювання сформованих компетентностей випускників і визначення їхнього внеску у ВВП з метою формування стратегічних прогнозних трендів розвитку економічних та ІТ-спеціальностей в умовах післявоєнного відновлення економіки України;

- розвинуто принципи та критерії формування системи вимог до випускників економічних спеціальностей, відмінністю якої є інтегральний

характер вимог, що враховує компетентнісний підхід, потреби ринку праці та очікування роботодавців і використовується як основа для оцінювання якості освітніх програм;

– розвинуто науковий підхід до формування інформаційної моделі предметної області закладу вищої освіти, який: базується на метаданих абстрактної синтаксичної природи, незалежних від конкретної предметної сфери; враховує систему взаємопов'язаних об'єктів і можливість формування різних комбінацій зв'язків для виділення підобластей; формалізує вербальну модель предметної області ЗВО як інформаційну модель із урахуванням ієрархічної структури організації та можливістю створення багатовимірних і багаторівневих інформаційних сховищ для зберігання різномірних даних.

Наведені наукові результати представляють завершене дослідження і вирішують важливе наукове завдання на відповідному науковому рівні.

Достовірність результатів, повнота відображення висновків і пропозицій дисертації в опублікованих авторкою роботах

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, є достовірними. Достовірність забезпечено значним обсягом наукових джерел, дотичних прямо чи опосередковано до проблематики дослідження; використанням сучасних методів дослідження та апробацією працездатності розробленої інструментально-аналітичної бази в експериментальному випробуванні, зокрема для ІТ-спеціальностей, що дозволило оцінити баланс між підготовкою фахівців і потребами ринку.

Висновки дисертації і основні пропозиції, відображені у відповідних елементах наукової новизни, у повній мірі та з достатньою аргументованістю знайшли відображення у наступних наукових працях: 2 монографії (в співавторстві); 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави; 13 статей (з яких 12 у наукових фахових виданнях України, що включені у міжнародні наукометричні бази, 1 стаття – Scopus); 22 тез доповідей на наукових конференціях, зареєстровано авторські права на 7 наукових творів.

Основні положення дисертації доповідалися на 6 науково-практичних конференціях, за результатами участі у яких опубліковано тези доповідей.

Наукові результати, що викладені у дисертації та публікаціях, одержані авторкою самостійно та повною мірою відображають основні результати та наукову новизну дослідження. Кількість, обсяг і якість друкованих праць надають авторці право публічного захисту дисертації.

Практичне значення результатів дослідження

Сукупність представлених у роботі результатів має практичну цінність. З результатів роботи, які мають найбільшу практичну цінність, слід відзначити: інформаційно-інструментальне забезпечення управління системою якості вищої освіти, що дозволяє відстежувати актуальні вакансії та прогнозувати майбутні тенденції ринку праці, ядром якого є оригінальна авторська розробка – інформаційно-аналітична платформа.

Зазначені результати є завершеними, конкретними та готовими до практичного використання; їх застосування дозволяє закладам вищої освіти удосконалити процеси управління системи якості вищої освіти, та не лише відстежувати актуальні вакансії, а й прогнозувати майбутні тенденції ринку праці. Використання семантичного та синтаксичного аналізу сприяє точнішій класифікації професій та формуванню рекомендацій щодо змін в освітніх програмах. Розробки та рекомендації використані у науково-дослідницькій діяльності та у навчальному процесі Національного університету «Одеська політехніка», про що є відповідні довідки та акти.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

До недоліків та зауважень дискусійного характеру слід віднести:

1. У розділі 1 (п. 1.2) наведено детальний аналіз структури навчальної програми бакалаврів спеціальності Економіка освітньо-професійної програми «Економічна кібернетика» з розрахунком кредитів та відсоткових часток дисциплін. Надання такого вузькоспецифічного

практичного та статистичного матеріалу виглядає дещо передчасним для суто теоретичного розділу і, можливо, було б більш доречним у практичній частині роботи (розділ 2 або 3) як приклад для апробації розроблених моделей.

2. Було б доречним навести в п. 2.1 огляд існуючих оболонок та інтелектуальних систем саме в досліджуваній галузі покращення якості вищої освіти з коротким супроводом-описом їх головних особливостей. Це ще більш підкреслило б оригінальність запропонованої в роботі розробки.

3. В архітектурі процесів управління якістю вищої освіти з врахуванням ентропії системи (п. 2.4) доцільно б було передбачити інтеграцію багаторівневої інформаційної моделі предметної області освітніх закладів різного рівня, що забезпечує формалізований опис освітнього середовища та дозволяє автоматизувати процеси оцінювання і контролю якості на всіх рівнях управління, що сприяло б підвищенню функціональності за рахунок реалізації можливості проведення порівняльного аналізу висновків системи та наслідків прийнятих на цій основі реальних управлінських рішень.

4. В ході проведення модельних експериментів як аналітичної бази прийняття управлінських рішень в системі якості освіти на прикладі спеціальності F3 Комп'ютерні науки освітньої програми Управління проєктами (п. 3.1) доцільно було б задіяти більше коло спеціальностей та освітніх програм. Результати експериментальних випробувань сприяли б більшому охопту, прозорості та обґрунтованості прийнятих на цій основі економічних рішень.

5. У загальних висновках роботи доцільно б було зупинитись на спектрі можливостей подальшого застосування запропонованого підходу в практиці роботи не тільки ЗВО, а й в установах, які беруть участь в утворенні сучасних компетенцій конкурентоспроможних фахівців.

Наведені зауваження не знижують високий науковий рівень роботи, її наукову і практичну цінність, а можуть стати мотивом додаткових аргументів здобувача при захисті дисертації у спеціалізованій раді.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Філатової Тетяни Вячеславівни на тему «Методи та моделі підтримки прийняття економічно обґрунтованих рішень в управлінні системою якості вищої освіти», що подана на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка є завершеною науковою працею. Дисертація містить наукову новизну та має практичну цінність. В дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

Структура і зміст дисертаційної роботи повною мірою розкриває тему наукового дослідження та відповідає спеціальності 051 Економіка. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 зі змінами, а її авторка – Філатова Тетяна Вячеславівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка, галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки.

Офіційний опонент:

віцепрезидент з наукової роботи
та міжнародних зв'язків
Закладу вищої освіти
«Університет трансформації
майбутнього» МОНУ,
доктор економічних наук, професор

Костянтин ШАПОШНИКОВ